

YOSHLAR BANDLIGINI TA'MINLASH IJTIMOIIY MUAMMO SIFATIDA

Qahhorova Feruza Yorqin qizi

Samarqand davlat universitetining Kattqo'rg'on filiali Ijtimoiy ish ta'lim yo'nalishi talabasi: e-mail: feruzaqahhorova03@gmail.com

Eshnazarova Madinaoy Ilhom qizi

Samarqand davlat universitetining Kattqo'rg'on filiali Ijtimoiy ish ta'lim yo'nalishi talabasi: e-mail: madinaehsnazarova2003@gmail.com

Ilmiy rahbar: Eshmurodov B

Samarqand davlat universitetining Kattqo'rg'on filiali o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada aholi ish bilan bandligining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyatiga xos xususiyatlar, kasb malaka guruhlarini bo'yicha taqsimlanishdagi qonuniyatlar. Ishsizlik holatini hal etishga qaratilgan chora-tadbirlar kambag'al va ishsiz fuqarolarni tadbirkorlikka jalb qilish, ularni kasb-hunarga o'qitish holatlari o'rganib chiqilgan va yoritilgan.

Kalit so'zlar: islohotlar, malaka, ishsizlik, bandlik, ehtiyoj potensial demografik xolat, xarajatlar, kredit, mehnat resurslari

KIRISH

Prezident Shavkat Mirziyoyev 23-fevral kuni yoshlar bandligini ta'minlash chora-tadbirlari bo'yicha yig'ilish o'tkazdi. Davlatimizning kuchli ijtimoiy siyosatida yoshlar eng ustuvor yo'nalish. Ularga sifatli ta'lim va kasb berish, intilishlarini qo'llab-quvvatlash doimiy e'tiborda. Har bir mahallada "Yoshlar bandligi dasturi" amalga oshirilmoqda, "Besh tashabbus olimpiadasi", "Madaniyat karvoni" tadbirlari va turli festivallar o'tkazilmoqda. Shu yil 21-fevralda Prezident farmoni bilan "O'zbekiston – 2030" strategiyasini "Yoshlar va biznesni qo'llab-quvvatlash yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturi qabul qilindi.¹ Dasturda yoshlar muammolarini hal qilish va salohiyatini yuzaga chiqarish, ularni talab yuqori bo'lgan kasb-hunarga o'qitish orqali bandligini ta'minlash bo'yicha ko'plab vazifalar belgilangan. Bu yil "yoshlar balansi" bo'yicha 925 ming yigit-qizning bandligini ta'minlash zarur. Shuningdek, kollej, texnikum va oliy o'quv yurtlarini 300 ming yosh bitiradi. Yig'ilishda ularni ishga joylashtirish, zamonaviy kasb-hunarlar va tadbirkorlikka jalb etish masalalari muhokama qilindi. Avvalo, yoshlarning biznes bilan shug'ullanishiga qo'shimcha imkoniyatlar yaratilishi aytildi. Oilaviy tadbirkorlik dasturi doirasida ajratilayotgan kreditlarning kamida 40 foizi shunga yo'naltiriladi. "Yosh tadbirkor" tanlovlari

¹¹ 1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi 30.12.2020 y. Xalq so'zi №276(7778).

o'tkazilib, g'olib bo'lgan biznes loyiha va g'oyalar egalari xorijiy davlatlarga malaka oshirishga yuboriladi.

Mutasaddilar yangi sanoat loyihalarida 100 ming, xizmatlar sohasida 150 ming, ish o'rinlarini legallashtirish va o'zini o'zi band qilish orqali 200 ming nafar yigit-qiz bandligini ta'minlash to'g'risida axborot berdi. Hozirgi kunda yoshlarbop istiqbolli soha bu raqamli texnologiyalar. Shu bois Davlat dasturida "Har bir mahalladan ikki nafar dasturchi" loyihasi belgilangan. Shuningdek, bu yil axborot texnologiyalari sohasida 70 ming yoshni band qilish rejalashtirilgan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Buning uchun qobiliyatli yigit-qizlarni aniqlab, IT-kasblar va xorijiy tillarni o'rganishiga ko'maklashish zarurligi ta'kidlanib, hokimlarga tegishli ko'rsatmalar berildi. Yoshlar ishlari agentligining "Ibrat farzandlari" loyihasi orqali 1 million nafar o'g'il-qiz xorijiy tillarga bepul o'qitiladi. Maktablardagi bo'sh sinf xonalari chet tili repetitorlari va o'quv markazlari uchun bepul ijaraga beriladi. Qishloq joylardagi o'quvchilarning o'zlashtirishi yuqori bo'lgan 100 ta xususiy o'quv markazining ijara xarajatlari 6 oygacha kompensatsiya qilinadi. Shuningdek, xususiy kurslarda o'qib, "C-1" sertifikatini olgan yoshlarga o'qish xarajatlari, nemis, fransuz, koreys, yapon va xitoy tillari bo'yicha esa "B-2" darajasi sertifikatini olish xarajatlari qoplab beriladi. Yana bir yangilik – bu yil nafaqat sertifikat olishdagi imtihon xarajati, balki olti oylik o'qish puli ham to'lab beriladi. "Ustoz" loyihasi doirasida 250 ming nafar yoshlar marketing, reklama, elektron savdo, IT-dizayner kabi 30 ta zamonaviy kasbga o'rgatiladi. Aholi bandligini ta'minlashda qishloq xo'jaligida imkoniyatlar keng. Oldingi yillarda shu maqsadda 200 ming gektar paxta va g'alla maydonlari qisqartirilib, dehqonchilik uchun odamlarga bo'lib berilgan edi. Bu yil yana 60 ming 500 gektar yer yoshlarga ajratilishi belgilangan. Bundan samarali foydalanish uchun yangi tartib o'rnatilishi qayd etildi. Unga ko'ra, tuman hokimlari yerni suv ta'minoti yaxshi joydan ajratishga mas'ul bo'ladi. Har bir yoshga qancha maydon ajratish bo'yicha "mahalla yettiligi" taklif beradi. Yer olgan yoshlar Agrobankning "Fermerlar maktabi"da hosildor eksportbop ekinlar yetishtirishga o'qitiladi. Mini-texnika, urug' va ko'chatlar sotib olishga "Yoshlar daftari" jamg'armasi hamda Fermerlar jamg'armasidan subsidiya ajratiladi. Dehqon yoshlarga eksportchi va qayta ishlovchi tadbirkorlar kooperatsiya asosida birlashtiriladi. Bundan tashqari, meva-sabzavot kooperatsiyalariga banklar orqali 2 milliard so'mgacha kredit ham beriladi. Yig'ilishda O'zbekiston Prezidentining shu yil 18-yanvardagi "Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yer uchastkalarini ijaraga berish tartibini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoni ijrosiga ham to'xtalib o'tildi. Mazkur farmonda 156 ta

tumanda 15 ming 626 gektar qishloq xo‘jaligi yerlari onlayn auksion savdolariga chiqarilishi belgilangan.²

Buning uchun qobiliyatli yigit-qizlarni aniqlab, IT-kasblar va xorijiy tillarni o‘rganishiga ko‘maklashish zarurligi ta’kidlanib, hokimlarga tegishli ko‘rsatmalar berildi. Yoshlar ishlari agentligining “Ibrat farzandlari” loyihasi orqali 1 million nafar o‘g‘il-qiz xorijiy tillarga bepul o‘qitiladi. Maktablardagi bo‘sh sinf xonalari chet tili repetitorlari va o‘quv markazlari uchun bepul ijaraga beriladi. Qishloq joylardagi o‘quvchilarning o‘zlashtirishi yuqori bo‘lgan 100 ta xususiy o‘quv markazining ijara xarajatlari 6 oygacha kompensatsiya qilinadi.

Shuningdek, xususiy kurslarda o‘qib, “C-1” sertifikatini olgan yoshlarga o‘qish xarajatlari, nemis, fransuz, koreys, yapon va xitoy tillari bo‘yicha esa “B-2” darajasi sertifikatini olish xarajatlari qoplab beriladi. Yana bir yangilik – bu yil nafaqat sertifikat olishdagi imtihon xarajati, balki olti oylik o‘qish puli ham to‘lab beriladi. “Ustoz” loyihasi doirasida 250 ming nafar yoshlar marketing, reklama, elektron savdo, IT-dizayner kabi 30 ta zamonaviy kasbga o‘rgatiladi. Aholi bandligini ta’minlashda qishloq xo‘jaligida imkoniyatlar keng. Oldingi yillarda shu maqsadda 200 ming gektar paxta va g‘alla maydonlari qisqartirilib, dehqonchilik uchun odamlarga bo‘lib berilgan edi. Bu yil yana 60 ming 500 gektar yer yoshlarga ajratilishi belgilangan. Bundan samarali foydalanish uchun yangi tartib o‘rnatilishi qayd etildi. Unga ko‘ra, tuman hokimlari yerni suv ta’minoti yaxshi joydan ajratishga mas’ul bo‘ladi. Har bir yoshga qancha maydon ajratish bo‘yicha “mahalla yettiligi” taklif beradi. Yer olgan yoshlar Agrobankning “Fermerlar maktabi”da hosildor eksportbop ekinlar yetishtirishga o‘qitiladi. Mini-texnika, urug‘ va ko‘chatlar sotib olishga “Yoshlar daftari” jamg‘armasi hamda Fermerlar jamg‘armasidan subsidiya ajratiladi. Dehqon yoshlarga eksportchi va qayta ishlovchi tadbirkorlar kooperatsiya asosida birlashtiriladi. Bundan tashqari, meva-sabzavot kooperatsiyalariga banklar orqali 2 milliard so‘mgacha kredit ham beriladi. Yig‘ilishda O‘zbekiston Prezidentining shu yil 18-yanvardagi “Qishloq xo‘jaligiga mo‘ljallangan yer uchastkalarini ijaraga berish tartibini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi farmoni ijrosiga ham to‘xtalib o‘tildi. Mazkur farmonda 156 ta tumanda 15 ming 626 gektar qishloq xo‘jaligi yerlari onlayn auksion savdolariga chiqarilishi belgilangan.

Bugungi kunda band bo‘lmagan aholini ish bilan ta’minlash, sektorlar kesimida yoshlar daftarini shakllantirish orqali ishsiz fuqarolarni kasb-hunarga o‘rgatish masalasiga alohida e’tibor qaratilmoqda. Xususan, Namangan viloyatining Uychi tumanida hamkor tashkilotlar tomonidan tizimli ishlar olib borilmoqda. Davlatimiz rahbarining jamiyatda ayollar va yoshlarning rolini oshirish hamda bandligini ta’minlash chora-tadbirlari muhokamasi yuzasidan o‘tkazilgan videoselektor

² 2. 1. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti: nazariya va amaliyot. Darslik. Qayta ishlangan va to‘ldirilgan 3-nashri. – T.: “FAN”, 2019. – 592 b.

yig'ilishida aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash maqsadida moddiy yordam va ko'makka muhtoj oilalar ro'yxati, har bir mahalla, tuman, shahar va viloyat kesimida "yoshlar daftari" va "ayollar daftari"ni shakllantirish vazifasi belgilangan edi. Mazkur masala yuzasidan Uychi tumani 4-sektorda hamkor tashkilotlar bilan birgalikda yoshlar va ayollar daftariga kiritilgan fuqarolar bilan tushuntirish-targ'ibot tadbirlari olib borilmoqda. Jumladan, ro'yxatga kiritilib hozirda ishsiz bo'lgan yoshlarni kasbga yo'naltirish, ularni tadbirkorlikka keng jalb qilish bo'yicha Uychi tuman davlat xizmatlari markazi xodimlari ham huquqiy maslahat va yo'l-yo'riqlar ko'rsatmoqda.

Mazkur mas'uliyati cheklangan jamiyati 2019-yilda ish boshlagan bo'lsa, dastlab 3 nafar ishchi faoliyat olib borgan. O'tgan yilda esa, 40 nafar band bo'lmagan aholini ish bilan ta'minlagan. Bu yil yoshlar daftaridagi 7 nafar qizlarni ishga qabul qildi. Tashkil etilgan press-turda yana bir fuqaroning bandligi ta'minladi. Korxonada tayyorlanayotgan mahsulotlar 100 foiz chet davlatga eksport qilinadi. Bu yil ham tadbirkor tomonidan yana 40 nafar yoshlarni ish bilan band qilish nazarda tutilgan. Uychi tumani 4-sektor hududida 14 ta mahalla fuqarolar yig'ini mavjud bo'lib unda, 53 752 nafar aholi istiqomat qiladi. O'rganishlar davomida, 616 nafari ayollar daftariga, 281 nafari yoshlar daftariga kiritilgan³. Hozirda, 23 nafar xotin-qizlar bandligi ta'minlangan bo'lsa, 50 nafar yoshlar 1+1 tartibida tadbirkorlarga bog'langan. Shulardan, 27 nafari o'zi xohlagan kasbi bo'yicha ishga joylashtirilgan. Albatta, tizimli ishlarni yo'lga qo'yish orqali ayollar va yoshlar daftaridagi fuqarolarni ishga joylashtirish hamda huquqiy maslahatlar berish, shuningdek ularni kasbga yo'naltirishdan ko'zlangan maqsad aholi turmush darajasini yaxshilash va uyishmagan yoshlarni bandligini ta'minlashga qaratilgan.

Bu o'zining natijasini berib, joriy yilda tumanda 49 ta tadbirkorlik subyekti davlat ro'hatidan o'tkazilgan bo'lsa, shularning 18 tasi yoshlarni tashkil etadi. Quvonarlisi, ro'yxatdan o'tgan ikkita yosh tadbirkor yoshlar daftaridagi ishsiz fuqarolardir. Davlat xizmatlari agentligi Namangan viloyat boshqarmasi tomonidan tumanda band bo'lmagan fuqarolar hamda maktab bitiruvchilarini ishga joylashtirish, ularni turli kasb-hunarga yo'naltirish, shuningdek tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanish istagida bo'lgan yoshlarni huquqiy savodxonligini oshirish maqsadida press-tur tashkil etildi. Dastlab, yoshlarga davlat xizmatlari markazlarida ko'rsatilayotgan xizmatlardan masofadan turib foydalanish haqida ma'lumotlar berildi. Shu bilan, birga tadbirkorlik sohasiga qiziqishi bor yoshlarga tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tish va o'z biznesini boshlash bo'yicha qanday ish tashkil etish lozimligi tushuntirildi. Shundan so'ng, yoshlar daftariga kiritilgan o'g'il-qizlar uchun tumandagi erkaklarga kastyum-shim tayyorlaydigan korxonaga faoliyati yaqindan tanishtirildi.

³. Economic progress Report.- London. : 1981

О‘zbekistonda aholi sonining o‘zgarish dinamikasi (ming kishi)

Demografik jarayonlarga bog‘liq holda, O‘zbekistonda mehnat resurslari soni yil sayin ortib bormoqda. Tahlillar shundan dalolat bermoqdaki, 2010-2020 yillarda respublikamiz mehnat resurslari 2930.8 ming kishiga ko‘payib, ushbu ko‘rsatkich mazkur yillarda 17,7% ga oshganini ko‘rsatmoqda. Bunday holat respublikamizda demografik vaziyatning murakkabligidan dalolat beradi. Chunki mehnat bozorida demografik “bosim”ning kuchayishi yoshlarning ish bilan ta‘minlash muammosini kuchayishiga sabab bo‘ladi. Tahlil etilayotgan davrlarda O‘zbekiston Respublikasida aholi soni 21,5 %ga oshgan. Shuningdek, respublikamizda shahar aholisini muntazam ko‘payib borishi kuzatilmoqda, ya‘ni 2020 yilda 17183,7 ming kishini tashkil etgan, ya‘ni bu ko‘rsatkichning 2010 yilga nisbatan o‘sishi 19,9 % ga oshgan oshgan. Respublikamizda ish bilan bandlar soni bu davrlar oralig‘ida 17,9%ga oshgan holda, ishsizlik darajasi 2020 yilda 9,1%ni tashkil etgan. Shuningdek, mustaqil tarzda ish qidirayotganlar soni 2,5 martaga oshgan. Buning asosiy sababi mehnat bozori egiluvchanligining ta‘minlanishi hisobiga nostandart ish bilan bandlik turlarining kengayib borayotganligi hisoblanadi.⁴ Mamlakatda ishsizlik katta iqtisodiy, moliyaviy ijtimoiy va ba‘zan psixologik harajatlarga olib keeladi. Iqtisodiy harajatlarbarcha iqtisodiy faol aholi band bo‘lmasligi oqibatida YaIMda o‘z ifodasini topadi. Moliyaviy harajatlarga, birinchidan, ishsizlarga ijtimoiy yordam sifatida ketadigan harajatlar(nafaqa moddiy yordamning boshqa turlari, ish bilan bandlik dasturini amalga oshirishga), ikkinchidan, davlat byudjetiga tushmagan soliqlar summasi orqali hisoblanadigan harajatlar kiradi. 1981 yilda Buyuk Britaniya moliya vazirligi tomonidan olib borilgan hisob-kitoblarga ko‘ra bitta ishsiz uchun qilingan harajat davlatga 3,4 ming funtga tushgan hamda davlatning barcha moliyaviy harajatlari 9,8 mlrd. funtni tashkil etgan. [3] Shuningdek, qishloq aholisi sonining doimiy oshib borishi O‘zbekistonda demografik rivojlanishning o‘ziga xos xususiyatidir. Bunda hozirgi kunda mehnat bozorida yoshlarning jami mehnat resurslari tarkibida hissasi oshib borishi tendensiyasining mavjudligi yoshlar ishchi kuchiga talabni oshirish va ishchi kuchi taklifini qisqartirish muammosini yuzaga keltirmoqda. Tashkiliy-huquqiy mexanizmga mehnat munosabatlariga oid qonun va me‘yoriy hujjatlarni qabul qilish, mehnat munosabatlarini huquqiy jihatdan tartibga solish chora-tadbirlari va mehnat bozori infrastuzilmasining rivojlanishi kabilar kiradi.

O‘zbekiston Respublikasida mehnat resurslari va ish bilan band aholi soni dinamikasi, (ming kishi)

Aholining ijtimoiy-foydali faoliyatda qatnashish xususiyati bo‘yicha jins-yosh guruhlarini ijtimoiy-demografik guruhlarini deb atash qabul qilingan. Aholining jins va yoshi bo‘yicha ish bilan bandlik xususiyatlarini hisobga olish maqsadida aholining quyidagi ijtimoiy-demografik guruhlarini ajratib ko‘rsatish maqsadga muvofiqdir:

⁴ 4.O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika Qo‘mitasi ma‘lumoti 2020 yil

erkaklar, ayollar, yoshlar (16-29 yoshgacha bo'lgan mehnatda faol aholi) o'rta yoshli kishilar (30-49 yosh), pensiyaga chiqish arafasidagi kishilar (50 yoshdan oshgan mehnatga qobiliyatli aholi), pensiya yoshidagi kishilar va boshqalar.

O'zbekiston Respublikasida ishsizlik darajasi

Respublikamizda tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi fuqarolar hamda korxonalar daromadlari yo'qotishlarini qoplash, faoliyat yuritishini hamda ish o'rinlarini saqlab qolishni rag'batlantirish maqsadida turli imtiyozlar joriy etildi. Shuningdek, mahalliy davlat hokimiyati organlari tadbirkorlik subektlariga molmulk solig'i, yer solig'i va suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lash bo'yicha kechiktirish imkoniyati taqdim etildi. Yuqorida keltirilgan masalalar bilan bir qatorda aholini asosan yoshlarni ish o'rinlari bilan ta'minlash masalasi ham pandemiya sharoitida dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Mehnat bozori jamiyat, siyosat va iqtisodiyotda ro'y beradigan o'zgarishlarga sezgir hisoblanadi. Dunyo bo'yicha 2020 yil boshlanishidan mehnat bozoridagi ayrim kasblarga bo'lgan talab keskin o'zgarib boshladi. Inqirozli sharoitlarda, xususan, koronavirus infeksiyasining keng tarqalishi xavfi mavjudligi sharoitida aholi daromadlarini va ish o'rinlarini saqlab qolish, aholi ish bilan bandligining egiluvchan shakllaridan, ya'ni, ayrim joylarda qisqartirilgan ish kuni yoki haftasi, ayrim sohalarda masofaviy ish bilan bandlikdan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Xalqaro mehnat tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, dunyo aholisining 2 mlrd. dan ortig'i norasmiy iqtisodiyotda ish bilan banddir. Bular, jami ish bilan bandlarning 62 % ni tashkil etadi. Norasmiy ish bilan bandlik past rivojlangan mamlakatlarda 90,0 % ga yaqinni, o'rta rivojlangan mamlakatlarda 67,0 % va rivojlangan mamlakatlarda 18,0 % atrofida tashkil etadi.⁵ Yoshlarni ish bilan bandlikni ta'minlovchilarni rag'batlantirish inqirozli holatlarni ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlarini bartaraf etish uchun zarurdir. Bunday choralar samarali muloqot asosida inqirozga qarshi choralarni adolatli, samarali bo'lishi va bevosita ishtirokchilarning imkoniyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim. Tahlikali vaziyat ish beruvchilar, xodimlar va hukumat o'rtasida samarali muloqotni yo'lga qo'yish hamda ijtimoiy sheriklik jarayoniga norasmiy ish bilan bandlarni ham jalb etish imkonini beradi. Xalqaro mehnat meyorlari barchani qamrab olishga qaratilib, inson huquqlari, imkoniyatlar tengligi, har kimning sog'lig'i holatini e'tiborga olgan holda hech kamsitishsiz adolatli siyosat olib borishga xizmat qiladi. Bu esa asosan inqirozlarga norasmiy iqtisodiyotni inobatga olgan holda samarali qarshi kurashish imkonini beradi. O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligining rasmiy ma'lumotlariga ko'ra bugungi kunda O'zbekiston mehnat bozorida 13,7 mln kishi band bo'lib, ulardan 5,8 mln kishi rasmiy va 7,9 mln kishi norasmiy sektorda, shu jumladan, 2,6 mln kishi mehnat migranti sifatida mehnat qilmoqda. Norasmiy iqtisodiyotdagi ish bilan bandlar hamda korxonalar pandemiya

⁵ Soliq.uz - O'zbekiston Respublikasi Davlat Soliq Qo'mitasi rasmiy veb sahifasi.

sharoitida inqirozga uchrashi mumkin bo'lgan eng zaif qatlam hisoblanadi. Ushbu qatlamni qo'llabquvvatlamaslik mehnat bozori inqirozga yuz tutishi hamda kambag'allik darajasini oshishiga olib kelishi mumkin. Moliyaviy texnologiyalar, kasaba uyushmalari, ish beruvchilar, biznes vakillari hamda mahalliy hokimiyatlar hamjihatlikda ishni tashkil etishi orqali norasmiy ish bilan bandlarni qamrab olishi mumkin. Munosib rag'batlantirish imkoniyatlari, texnik ko'maklashish qisqa va uzoq muddatda norasmiy korxonalarini rasmiylashtirish imkonini beradi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik va o'rta korxonalarda norasmiy iqtisodiyotni qisqartirish chora-tadbirlari oqibatlarini yumshatish ushbu korxonalarining norasmiy sektorga yana qaytishini oldini olish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. 2020-yil 8-iyun kuni O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Tadbirkorlik faoliyati va o'zini o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solishni soddalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori qabul qilindi. 2020-yil 1-iyuldan boshlab O'zbekistonda fuqarolarning o'zini o'zi band qilish bo'yicha faoliyat turlarining 67 tagacha kengaytirilishi asosida ro'yxatga olish tartibi joriy etilgan edi. O'zini o'zi band qilgan shaxslar 2020-yil uchun ijtimoiy soliqni o'zini o'zi band qilgan shaxs sifatida haqiqatda ishlagan vaqtidan qat'i nazar, bazaviy hisoblash miqdorining kamida 50 foizi hajmida to'laydi. Ushbu summa to'liqligicha byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga yo'naltiriladi. Shundan kelib chiqqan holda YaTTlar uchun o'rnatilgan tartibda pensiya hisoblash uchun daromad hajmi aniqlanadi. Keyingi yillarda davlatimiz rahbarining aynan ishsizlik muammosini hal etishga qaratilgan chora-tadbirlari bu borada qator ijobiy natijalar bermoqda. Ayniqsa, ishsiz yoshlarni ish o'rinlari bilan ta'minlashga yunaltirilgan ishlar haqida alohida to'xtalib o'tish maqsadga muvofiq. Xususan, "Har bir yoshga bir gektar" loyihasi yurtboshimiz topshirig'iga asosan hokimliklar, sektor rahbarlari va mutasaddi tashkilotlar hamkorligida amalga oshirilmoqda. Ushbu loyiha doirasida 2020-yilning I-choragi natijalariga ko'ra, respublika bo'ylab jami 25 mingdan ziyod gektar yer maydonlari yoshlarga ajratildi. Jumladan, 1277 ga. sabzavot, 1787 ga. poliz, 10296 ga. dukkakli ekinlar, 7727 ga. boshqoli don ekinlari va 391 ga. kartoshka ekish uchun, 3 866 ga. Esa bog' yaratish uchun ajratib berildi. Respublikamizda vaqtincha ishsizlik mavjudligi sabablaridan biri – ishchi kuchiga bo'lgan talab va taklif o'rtasidagi nomutanosiblikdir. Ya'ni ish bilan band bo'lmagan aholining katta qismi malakasiz xodimlar va mehnat bozoriga birinchi marta chiqayotgan yoshlarni tashkil etmoqda. Aksincha, iqtisodiyot tarmoqlarida yuqori malakaga va ish tajribasiga ega bo'lgan kadrlarga talab ortib bormoqda. 2020- yil 11-avgust kuni O'zbekiston Respublikasi Prezidentimiz tomonidan imzolangan "Kambag'al va ishsiz fuqarolarni tadbirkorlikka jalb qilish, ularning mehnat faolligini oshirish va kasb-hunarga o'qitishga qaratilgan hamda aholi bandligini ta'minlashga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qaror ham aholini tadbirkorlik faoliyatiga yanada keng jalb qilish va qonuniy mehnat faoliyatini

amalga oshirish uchun qo‘shimcha shart-sharoitlarni yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi Prezidentimiz qaroriga asosan, ushbu loyihalar ijrosini ta‘minlash uchun Bandlikka ko‘maklashish davlat jamg‘armasiga Inqirozga qarshi kurashish jamg‘armasidan 2020-yil uchun ajratiladigan mablag‘larga qo‘shimcha ravishda 150 milliard so‘m mablag‘ ajratiladi. Bu chora-tadbirlar makroiqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashga, iqtisodiyot rivojlanishiga, aholining hayot darajasi va sifati izchil o‘shishiga mustahkam zamin yaratmoqda. Ish bilan bandlikda yoshlarning ijtimoiy va iqtisodiy vazifalari ularing mamlakat mehnat potensialini shakllantirishdagi roli bilan belgilanadi. Bu guruhda shartli ravishda ikki katta guruhni -o‘quvchilar va ishlovchi yoshlarni ajratib ko‘rsatish mumkin. Mehnat bozoriga chiqadigan va ish bilan bandlikka ko‘maklashuv Markazlari xizmatiga murojaat qiladigan yoshlarning umumiy soni kadrlarning bo‘shash ko‘lami bilan belgilanadi.

XULOSA

Bizning fikrimizcha mehnat bozorida yoshlar ishsizligini kamaytirishni ta‘minlovchi omillardan biri, ularning bilim darajasi va kasbiy malakasini oshirish hamda mehnatni diversifikasiyalash bilan bog‘liq noqishloq ish o‘rinlarini yaratish, xizmat ko‘rsatish sohasi, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni jadal rivojlantirishning alohida ahamiyatga ega ekanligi hisoblanadi. Yoshlarning ish bilan bandligiga ko‘maklashish sohasida davlat siyosatining asosiy tamoyillarini amalga oshirish, ularning ishsizligini kamaytirishning ijtimoiy va iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish mehnat bozorida yoshlarga mehnatni diversifikasiyalash asosida talabni rag‘batlantirish hamda chuqur tahlil va tadqiq etish natijasida ularning ish bilan bandligi darajasini oshirish bo‘yicha tegishli ilmiy xulosa va amaliy tavsiyalar ishlab chiqarish muhim ahamiyatga egadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi 30.12.2020 y. Xalq so‘zi №276(7778).
2. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti: nazariya va amaliyot. Darslik. Qayta ishlangan va to‘ldirilgan 3-nashri. – T.: “FAN”, 2019. – 592 b.
3. Economic progress Report.- London. : 1981
4. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika Qo‘mitasi ma’lumoti 2020 yil.
5. Soliq.uz - O‘zbekiston Respublikasi Davlat Soliq Qo‘mitasi rasmiy veb sahifasi.